
КРАЄЗНАВСТВО ТА ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 27–526.62»1716»

DOI 10.31654/2520-6966-2024-25F-111-232-239

Кузик В. В.

музикознавиця, кандидат мистецтвознавства, доктор філософії мистецтва, старший науковий співробітник відділу музикознавства та музичної етнології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, член Національної спілки композиторів України, лауреатка мистецьких премій України імені Миколи Лисенка, імені Миколи Леонтовича та Міжнародної літературної премії «Сад божественних пісень» імені Григорія Сковороди.

orcid: 0000-0002-0110-6937

scholar.google.com.ua/citations?user=Gw-wq

valentyanakuzyk@gmail.com

Історія ікони Богородиці Матері до її Іржавецького Чудоявлення 1716 року

Іржавецька чудотворна ікона Богоматері в силу особливих обставин історії України часів Гетьманщини та наступної підлеєлості краю московському царату стала знаковим явищем духовної національної опозиції і мала неймовірно поширення у списках на Чернігово-Сіверських і частково Київських теренах – від церковних вівтарів, панських палаців і садиб до бідних селянських хат. Доля чудотворної ікони вразила молодого Тараса Шевченка, і він оспівав її в поемі «Іржавець» (1847). Не менш вразлива її доля від часу написання 1572 року та пов'язаних з цим трагічних подій, що через майже п'ять століть пережукуються із сучасним воєнним протистоянням України та Московії.

Ключові слова: ікона, одигітрія, Євангеліст Св. Лука, Єрусалимська ікона Богоматері, Київський князь Рівноапостольний Св. Володимир, хрещення Київської Русі, українська іконографія, Новгородський погром, цар Іван Грозний.

---

*Пам'яті видатного іконознавця
Дмитра Власовича СТЕПОВИКА*

Життя показує, що її Величність Історія у своєму плині полюбляє паралелі та спіралі, повертаючи до окремих констатних віх через роки, через віки та, навіть, через епохи. Такою довгою часовою дорогою позначена доля знаменитої Іржавецької Чудотворної ікони Богоматері, яка стала знаковим явищем духовної національної опозиції та мала

неймовірне поширення у різних списках на Чернігово-Сіверських і частково північних Київських теренах – від великих образів на кедрових чи липових дошках до маленьких нагрудних ладанок з латуні, бронзи й срібла. Дослідженню історії цієї Чудотворної ікони присвятила майже два десятиліття, а головні думки виклала на конференції у Ніжині (8 квітня 2020), присвяченій проблемам регіоналістики [3].

Рядки цієї статті – розвідка історії Чудотворної ікони Богоматері до її появи у селі Іржавець Прилуцького повіту навесні 1716 року, адже мальована вона була за півстоліття до того – 1572 року та, без сумніву, була списком із надзвичайно цінного для української духовно-сакральної історії образу. Неспроста ікону переслали (невідомо якими шляхами та через яких людей) на Запорожжя, зберігали у церкві Св. Покрови та вважалася захисницею лицарів-козаків Запорожжя. І хоча на той час вже минуло десь років із 10 після загибелі легендарного Байди (гетьмана Дмитра Вишневецького), якого вважають засновником Запорозької Січі, а 1572 року виникло реєстрове козацтво, офіційно визнане Сигізмундом II Августом (1576 було створено Козацький реєстр), однак образ понесли на Дніпровські пороги та передали під опіку вільного запорозького козацтва, його старшини, полковників, включно до кошового атамана Костя Гордієнка – спільника гетьмана Івана Мазепи, який взяв лик Богородиці на поле Полтавської битви. А після поразки й відступу козаки зберігали Образ на «турецькій еміграції» у причорноморських пісках Олешківської Січі.

Так у чому ж полягала для українства сакральна цінність образу Богородиці? Чому саме до нього упродовж віків була прикута увага як князівської та військової верхівки, так і посполитого селянства? Яке глибоке мета-коріння цього образу таїться у товщі віків національної історії та народної сакральної традиції?

Щоб доторкнутися до розуміння істинних причин явища, мені довелося зануритися до початкових років нової ери, пов'язаної з народженням і жертвою Спасителя, та перенестися на землі Середномор'я і Чорномор'я. Не впевнена, що лет моїх думок здатен відтворити всі ті події, що були пов'язані з Ликом Богоматері, тим більш нікому не хочу їх насаджувати й декларувати як істину в останній інстанції. Просто пропоную свою версію, матеріали до якої вишукувала близько двох років і над якою медитувала в години затишшя поміж повітряними тривогами.

Апокрифічні джерела повідомляють, що один з наймолодших учнів Христа – святий євангеліст Лука, який мав хист до малювання, написав майже 70 ікон Богородиці [1]. Переповідають, серед них першою, на 15-й рік після Вознесіння Христового, тобто 48 року н.е., у

Гефсиманії була написана ікона Богородиці, що за спогадами Старця Паїсія Святогора мала найбільшу портретну схожість з Дівою Марією. Образ був створений за іконографічним типом Одигітрії – Богоматері з дитям на колінах. Її правиця підтримує шати, а лівою рукою обгортає Сина (не малюка, а більш сводомого 4–5 річного віку) з кулею в руці (універсальний символ володіння душами світового людства). Ікону було написано спеціально для єрусалимської громади, звідки й закріпилася її назва «Єрусалимська», і вона довгий час знаходилася у храмі Воскресіння Христового. Вже тоді виявилася її чудотворна сила, навіть, переповідали, від парсуни сходив її голос, який промовляв слова, навіть, переповідали, від парсуни сходив її голос, який промовляв слова, що наvertsали грішників на праведний шлях (як-от преподобну Марію Єгипетську). У V столітті за часів імператора Лева Великого (457–474) чудотворну ікону перенесли з Єрусалиму до Константинополя – столиці Візантійської імперії, і помістили в храмі «Пігий» («Джерело»), присвяченому Богородиці, проте за нею так і залишилася назва «Єрусалимська». (Фото 1).

Коли ж скіфи – одні з наших прадавніх пращурів – на початку VII століття за часів імператора Іраклія (575–641) взяли в облогу візантійський Царгород, то спільна молитва вірян перед Чудотворним Ликом спасла місто від страшного руйнування (ймовірно, вдалося відкупитися щедрою даниною). На знак глибокої пошани за диво збереження міста Єрусалимську ікону перенесли до Влахернської церкви – однієї з головних святинь Константинополя, де вона перебувала упродовж майже трьох століть.

Наступний етап сакрального життя Єгипетської ікони Богоматері пов'язаний вже давньою Тавридою, грецьким містом-полісом Херсонесом та Київською державою і, безпосередньо, постаттю Рівноапостольного Святого князя Володимира. Того вікопомного для всієї Русі-України 988 року князю Володимирі при хрещенні на знак високого політичного, державного й духовного визнання було подаровано цей Чудотворний Образ (будемо думати, що оригінал, хоча, можливо, підготували спеціальний список).

Князь Володимир привіз Чудотворну ікону до Києва. При молитвах до Неї відбувалося хрещення тогочасних киян та осмислення ними свого життя у канонах християнського віросповідання. З метою підтримки поширення нового віровчення по всій державі, а особливо на вільнолюбній півночі, князь Володимир дарував Образ Великому Новгороду, де Єрусалимська ікона була встановлена в головному Софіївському соборі, і понад 400 років виявляла свою чудотворну силу.

Наступний етап сакрального й реального життя Образу трагічний. Російські джерела скромно повідомляють: «В 1571 году царь Иоанн Грозный перенес икону в Московский Успенский собор...» [2]. Однак, навіть з підручників з історії минулих радянських взнаємо, що загопи опричників на шляху до «непокірного й вільнолюбного» Великого Новгороду знищували людей і спалювали всі села й містачка, щоб ніхто не дав і знаку новгородцям про близьку навалу [4]. Місто було вщент зруйновано, його святині сплюндровано, а новгородська різня, коли було знищено всіх від малечі до глибоких старців, на довгі століття закарбувалася як жахлива сторінка руських літописів. Багаті новгородські храми стояли пограбованими – всі цінності, а насамперед намолені ікони вивезли до Москви. Головний трофей – знаменитий лик Єрусалимської Богоматері встановили в Успенському соборі Московського Кремля. Там вона й полишалася до 1812 року – часів Наполеонівського походу й захоплення французами Москви. Після того Образ Богородиці зник на довгі роки. Промайнула згадка, що його зберігали у сховищах знаменитого собору Паризької Богоматері. Щоправда, щодо цього маємо три суперечливі інформації: за однією з них, при ревізії 1977 року головний інспектор по пам'ятникам історії Франції Єрусалимську ікону не знайшов у реєстрах цінностей; за другою – під час сумнопам'ятної пожежі собору 15 квітня 2019 року Чудотворний образ не постраждав, бо зберігався в особливо захищеній скарбниці; за третьою – образ передали на зберігання до Ватикану. Низка джерел повідомляє, що згодом (це «згодом» ніхто не конкретизує) Образ опинився в Гробниці Пресвятої Богородиці в Єрусалімі, тобто у тих краях, звідки й почав своє сакральне життя. (Фото 2)

Гробниця в Єрусалімі, де, переповідають, три дні по смерті перебувало тіло Богоматері.

Подумки відчуваю численні питання, що рояться у думках читача цих рядків: а до чого тут вся ця викладена історія, яке вона має відношення до Іржавецької Чудотворної ікони, як і коли з'явився той «вузлик», що пов'язав всі події в один сюжет? А він таки є той «вузлик» – це рік 1571, рік новгородського погрому.

Уявімо собі, з Великого Новгороду везуть награбовані храмові скарби. Без сумніву, когось із священиків чи монахів приставили їх охороняти, доставити моковитам описаними згідно їх святості й цінності. Знаючи, що вилучити з награбованого Святий лик Богоматері не буде ніякої можливості, ченці-«богомази» вдалися до вже давно перевіреного способу – зробити список ікони, який найбільш відповідав би Образу мальованими ликами Богоматері та Її Сина, а також створити особливий оклад з сяючими солярними променями, що відповідав першозадуму. Так і було здійснено наступного 1572 року (можливо це дата зершення роботи, позначена на звороті дошки). Щоправда, Кулю всесвіту свідомо замінили Книгою – символом поширення знання Святого письма. І в наступних багатьох списках Образу бачимо в руках Сина Божого саме Книгу (зауважу, що на Московії при створенні списків здебільшого заміняли солярно-променисті німби на кола, а іноді переносили фігуру Сина з лівої на праву руку Богоматері).

Вочевидь, кілька списків Образу було зроблено (неафішовано) в іконописних майстернях Києво-Печерської лаври 1800 року (й пізніше), коли його там реставрували після наруги грабіжників над Чудотворною іконою у Свято-Троїцькому храмі села Іржавець. Вже у наш час із сховищ-запасників уславленої Лаври було передано два чудових списки Іржавецької Чудотворної ікони Богоматері до церкви Києво-Могилянської академії (Національного університету України «Києво-Могилянська академія») та до нововідродженої Свято-Троїцької церкви Іржавця. У церковних архівах віднайшли й текст Акафісту, присвяченого цій Чудотворній іконі, яка у силу дивовижних і трагічних обставин стала сакральним продовженням в Україні намоленого лику Єрусалимської ікони Божої Матері. (Фото 3).

Фото 3. Авторка статті біля списку Іржавецької чудотворної ікони в церкві с. Іржавець.

Література

1. «Єрусалимська» ікона Божої Матері. Див.: https://www.google.com/search?q=%D1%94%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0+%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D1%97+%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&ocq=%D0%84%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0+%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%91%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D1%97+%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQqAEAAyEiABDIJCAAQABgTGIaEMgkIARAAGBMYgASoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8;

2. Иерусалимская икона Божией Матери. Див.: https://www.google.com/search?q=%D0%B8%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B5%D0%B9+%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&ocq=%D0%B8%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%B8%D0%BA&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBwgAEAAyGqYBwgAEAAyGqYBggBEEUYOTIICAIQABgWGB4yCAGDEAAyFhgeMggIBBAAGBYHjIICAUQABgWGB4yCAGGEAAyFhgeMggIBxAGBYHjIICAgQABgWGB4yCAGJEAAyFhgeqAllsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8

3. Кузик В. Іржавець як історико-сакральне місце збереження і поширення культури Іржавецької чудотворної ікони Богоматері (XVIII – перша третина XX століть). *Культура і мистецтво Чернігово-Сіверщини: Міста, події, постаті / Ред.-упорядники Кавунник О., Кузик В. Ніжин–Київ, 2021, с. 11–34.*

4. Новгородский погром (пазгром). Див.: https://www.google.com/search?q=%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&ocq=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBwgAEAAyGqYBwgAEAAyGqYBggBEEUYFhgeMggIAhAAGBYHjIICAMQABgWGB4yCggEAAyGqYogQyCggFEAAyGqYogQyCggGEAAyGqYogQyCggHEAAyGqYogTSAQk1MDYxajBqMTWoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8

References

1. «Jerusalem» Icon of the Mother of God. See: https://www.google.com/search?q=%D1%94%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0+%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D1%97+%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&ocq=%D0%84%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0+%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%91%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D1%97+%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQqAEAAyEiABDIJCAAQABgTGIaEMgkIARAAGBMYgASoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8

%D0%B0+%D0%91%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D1%97+%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAEAAyEXiABDIJCAAQABgTGIAEMgkIARAAGBMYgASoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8 ;

2. Jerusalem Icon of the Mother of God. See: https://www.google.com/search?q=%D0%B8%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0+%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B5%D0%B9+%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&oq=%D0%B8%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%B8%D0%BA&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBwgAEAAyGAAQyBwgAEAAyGAQyBggBEEUYOTIICAIQABgWGB4yCAGDEAAyFhgeMggIBBAAGBYHHjIICAUQABgWGB4yCAGGEAAyFhgeMggIBxAAGBYHHjIICAgQABgWGB4yCAGJEAAyFhgeqAllsAIB&sourceid=chrome&ie=UTF-8

3. Kuzyk, V. (2021). *Irzhavets yak istoriko-sakralne mistse zberezhennia i poshyrennia kultu Irzhavetskoj chudotvornoj ikony Bohomateri (XVIII – persha tretyna XX stolit)* [Irzhavets as a Historical-Sacred Place of Preservation and Spread of the Cult of the Irzhavets Miracle-Working Icon of the Mother of God (18th – the First Third of the 20th Centuries)]. *Kultura i mystetstvo Chernihovo-Siversshchyny: Mista, podiyyi, postati – Culture and Art of Chernihiv-Siver Region: Cities, Events, Figures*. Nizhyn – Kyiv, P. 11–34. [in Ukrainian]

4. Novgorod pogrom (rout). See: https://www.google.com/search?q=%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC&rlz=1C1JZAP_enCA1082PA1085&oq=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBwgAEAAyGAAQyBwgAEAAyGAQyCAGBEAAyFhgeMggIAhAAGBYHHjIICAMQABgWGB4yCggEEAAyGAQYogQyCggFEAAyGAQYogQyCggGEAAyGAQYogQyCggHEAAyGAQYogTSAQk1MDYxajBqMTWoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8

Kuzyk V. V.

Doctor of Philosophy of Art, Senior Research Fellow, Department of Musicology and Ethnomusicology, IMFE MT. Rytsky NAS of Ukraine, Member of the National Union of Composers of Ukraine, Winner of M. Lysenko, M. Leontovych Prizes, International Literary Prize «The Garden of Divine Songs» Named After H. Skovoroda.

orcid.org/0000-0002-0110-6937

e-mail: valentynakuzyk@gmail.com

The History of the Icon of the Mother of God Before Her Irzhavets Miracle in 1769

Due to the special circumstances of the history of Ukraine during the Hetmanship and the subsequent subordination of the region to the Moscow tsar, the Irzhavets miraculous icon of the Mother of God became a significant phenomenon of spiritual national opposition, and had an incredible spread in Chernihiv-Siver and partly in the Kyiv territories – from church altars, lordly

---

palaces and estates to poor peasant houses. The fate of the miraculous Icon impressed the young Taras Shevchenko, and he sang about it in the poem «Irzhavets'» (1847). Its fate is extremely impressive beginning from the time of its creation in 1572 and the tragic events which are connected with it, and almost five centuries later these events resonate with the modern military confrontation between Ukraine and Muscovy.

Key words: *icon, Hodegetria, Evangelist St. Luke, Jerusalem icon of the Mother of God, Prince St. Volodymyr of Kyiv, baptism of Kyivan Rus, Ukrainian iconography, Novgorod rout, Tsar Ivan the Terrible.*